

Minnesfragment från en psykoanalytikers divan

ALLTID PÅ DIVANEN

221 sidor

Författare: Sten Espmark

Förlag: Carlsson Bokförlag; 2012

ISBN 978-91-7331-470-1

Sten Espmark har varit en framträdande psykiater, psykoanalytiker, forskare och klinikchef. Under senare år har han i huvudsak arbetat som privatpraktiserande läkare med en bred behandlingsrepertoar, i vilken såväl psykofarmaka som KBT och psykoanalys ryms. 2010 utkom hans bok »I speglarnas sal«, där han i novellform presenterade 12 »fall«. Ett självbiografiskt avsnitt, som i mycket koncentrerade sig på hans professionella utveckling, fick avsluta. I sin nya bok följer han i spåren bakåt i tiden.

När han, nästan 80 år gammal, hamnar i gränslandet mellan liv och död efter en hjärtinfarkt med åtföljande bypassoperation, startar han en resa genom det förflutnas privata domäner. En resa som inte följer en rätlinjig kronologi. Minnestråden spinns och löper runt; hågkomster från olika skeden läggs intill varandra och flyter samman som under en psykoanalytisk seans. Resultatet har blivit en välskriven memoarbok av närmast skönlitterär kvalitet.

Språket är tidvis glimrande och poetiskt, samtidigt som det är enkelt och rättframt. Själva boks titeln »Alltid på divanen« markerar vilka djupa intryck hans yrke som psykiater och psykoanalytiker har gjort. Självförståelsen är grundad i hans profession. Minnena väljer över honom. Fritt? Trovärdigt? Sant?

I slutet av boken för han ett resonemang om psykoanalys och sanningsfrågan som mynnar ut i en ganska radikal relativism. Det enda psykoanalysen kan göra anspråk på är att byta en sorts sanning mot en annan, men – menar Espmark – på så sätt att något annat träder i stället för gamla föreställningar som varit till förfång. Sfären för det omedvetna har krympt något till förmån för det medvetna, och analytikern har gett sin patient en myt att hålla sig till för förståelsen av den egna livshistorien som känns sannare, och som ger en känsla av kontinuitet och begriplighet. »Dock«, med den reservationen, »utan äkthetsgaranti. Men med terapeutisk verkan.«

I Espmarks sanna och subjektiva värld får vi möta fadern som i en urscen – vilken i återerinringen mättats med biblisk symbolik – står på trappan till huset invid en norrlandsälv för att i affekt hötta med näven och fördriva hustru och barn ut ur »Paradiset«. Han blir sedan en sparsmakad men icke desto mindre betydelsefull gäst i Espmarks tillvaro. Vi möter också den äldre brodern Kjell, med tiden professor i litteraturvetenskap, författare och ledamot av Svenska akademien. Även andra personer passerar revy. Bröderna växte upp hos modern, som flyttade från Norrland till Stockholm efter skilsmässan, och där med tiden skapade sitt eget liv genom att utbilda sig till tandläkare och författa kärleksnoveller som publicerades i veckotidningar. Ja, ett riktigt eget liv skapade hon inte, trots en uppenbar driftighet. Känslomässigt levde hon i skuggan av sitt brustna äktenskap i en tillvaro där svartsjukan och bitterheten över exmakens svek aldrig förflyktigades. Allt detta färgade Espmarks barndom; eftersom moderns bitterhet också projicerades på honom gick han miste om ett nära och innerligt för-

hållande till henne.

Barndomen och ungdomen hade, trots en depressiv gråmulenhet i uppväxthemmets emotionella klimat, också ljusa sidor: den yttre miljön, Gärdet vid kanten av Östermalm i Stockholm,

kamratumgänget och framför allt Espmarks tidigt utvecklade musikintresse. Så småningom blir han en skicklig pianist; det vägde mellan läkar- och musikerbanan.

I sin tidigare nämnda bok från 2010 argumenterar han med utgångspunkt i sin dubbla orientering mot både psykoanalys och KBT för samexistensen mellan de bägge riktningarna och förordar ett »eklektiskt« förhållningssätt. I sin nya bok låter Espmark minnestråden löpa utan ideologisk radarstyrning. Den psykoanalytiska förankringen finns där förvisso, men bara som en tentativ ansats. Han är inte en missionärstyp, vilket gör det så mycket lättare att tillägna sig hans memoarer med sympati.

Lars Sjöstrand,

psykiater och beroendeläkare, Stockholm

Fler recensioner på Lakartidningen.se

Lakartidningen har recensioner av aktuella böcker även på webbplatsen. Recensionerna nedan finns att läsa på Lakartidningen.se/recensioner:

■ Lundbystudien 1947–1997. Fynd och psykiatriskt tänkande under 50 år

av Per Nettelbladt (Sydsvenska Medicinhistoriska Sällskapet; 2012)

Lundbystudien är den internationellt mest kända epidemiologiska studien, som genomförts i Sverige. Forskarna bakom undersökningen sammanfattar projektets första 50 år.

Recensent: Lars Jacobsson, professor emeritus, Umeå universitet

■ Medicinsk omvårdnad vid svåra flerfunktionshinder

av Ann-Kristin Ölund (Gothia förlag; 2012, 192 sidor)

En ny handbok ger goda råd

och tips som kan främja samverkan mellan vårdproffsen i arbetet med stöd till flerfunktionshindrade individer.

Recensent: Jörgen Lundälv, docent i trafikmedicin, institutionen för kirurgisk och perioperativ vetenskap, enheten för kirurgi, Umeå universitet, samt docent i socialt arbete, institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

■ Tonårssömn: ungdomars sömn och dygnsrytm

av Olle Hillman (Gothia förlag; 2012, 96 sidor)

Skolhälsovårdsproffs med stor erfarenhet analyserar tonåringars sömn och sömnproblem – och bjuder på hjälp till självhjälp.

Recensent: Pernilla Garmy, skolsköterska och doktorand vid Högskolan i Kristianstad

